

KİTAP TANITIMI

VAROLUŞSAL DİN FELSEFESİNE GİRİŞ

Ramazan ERTÜRK
Yarın Yay., İstanbul, 2012, 200 s.

Fatih TOPALOĞLU
Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Ü. İlahiyat F.
topaloglu37@hotmail.com

En genel anlamda “din hakkında bir tartışma” diye tanımlanabilecek olan din felsefesinin, dinî inançları çözümleme ve eleştirel bir şekilde değerlendirme girişimi olduğu söylenebilir. Buna göre din felsefesi, dinin kapsamına giren inanç, ibadet, ahlâk gibi birçok konuyu felsefî bir bakış açısıyla inceleme iddiası taşımaktadır. Bugün din felsefesi ile ilgilenen çevreler, yukarıda geçen “felsefî bakış açısı”yla kastettikleri şeyi genellikle “rasyonellik”, “objektiflik” ve “tutarlılık” biçiminde açıklamaktadırlar. Peki, mesele burada ifade edildiği şekliyle anlaşılacak kadar kolay mıdır? Bu kavramlar din felsefesine sorunsuzca uygulanabilecek açıklıkta kavramlar mıdır? Öyle ise bu durum din felsefesine ‘tek bir yöntem’ dayatma anlamına gelmez mi? Ya da din felsefesi yaparken bizler, felsefî düşüncesin, çeşitlilikleri içinde barındıran renkli dünyasından uzaklaşmış olmuyor muyuz? Pozitif bilimlerde laboratuvar koşullarında yapılan benzer çalışmalar için uygulanan yöntemlerde bile bir çeşitlilik göze çarpıyorken, din felsefesinde bundan kaçınmak mümkün müdür?

Kanaatimizce herhangi bir dinî inancı ‘rasyonel’ bir yaklaşımla, o inanca yönelik ‘objektif’ bir tutum geliştirerek ‘tutarlı’ bir şekilde incelemek, öyle söylendiği kadar kolay bir iş değildir. Bunu sağlamak adına ortaya koymamız gereken metodolojinin salt felsefî düşünüş açısından geçerli olması çoğu zaman yeterli olmayabilir. Zira yukarıda bahsettiğimiz kavramlar farklı metot ve yaklaşımlar içerisinde farklı anlam ve içeriklere sahip olabilecek olan kavramlardır. Dolayısıyla bir önermenin rasyonel ya da tutarlı olup olmadığı, sözgelimi Thomas Aquinas’la Ludwig Wittgenstein’in zihninde benzer çağrışımlar yapmayabilir. Diğer yandan özellikle taraf olma ve tarafı olunan

inancı savunma konusunda oldukça kapalı olunan din gibi bir alanda ne kadar objektif olunabileceği ciddi bir tartışma konusudur.

İşte burada tanıtmaya çalışacağımız “Varoluşsal Din Felsefesine Giriş” adlı eser, din felsefesiyle uğraşanların bu ön kabullerini tartışmaya açmakta, mevcut yöntem ve yaklaşımları eleştirmekte ve onlara bir alternatif sunmaktadır. Zaten yazar kitabın önsözünde bu kitabı yazma gerekçesini temelde iki nedene dayandırmaktadır. Bunlardan birincisi, “din felsefesinin büyük ölçüde Anglo-Amerikan eksenli analitik felsefe geleneği içerisine sıkışıp kalmış olması”, diğeri ise bu durumun din felsefesinin “önemli ölçüde üretkenliğini yitirerek tekdüze kuru bir entelektüel uğraş haline gelmesine” neden olmuş olmasıdır.

Eser bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında din felsefesinin oluşum süreciyle ilgili olarak tarihsel bir arka plan bilgisi vermektedir. Tarihsel süreci ortaya koymaya yönelik böyle bir çaba ile yazar amacının, günümüz din felsefesi yaklaşımlarının ruhunu anlamak ve kavramak olduğunu ifade etmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu kısımda din felsefesinin doğuş süreciyle ilgili oldukça doyurucu bir şekilde verilen bilgiler, daha önce din felsefesine giriş mahiyetinde telif edilmiş eserlerde karşılaşmadığımız bir tarz ve açıklıkta sunulmaktadır. Burada, bir yandan Ortaçağ Hristiyan Batı düşüncesinin tarihsel serüveni, kilisenin akıl ve bilim konusundaki katı tutumu, bu tutuma tepki olarak doğan muhalif kanadın düşünsel dönüşümü ve bu dönüşümün nihayet seküler bir dünya algısına ulaşması anlatılırken diğer yandan her bir dönem için başat kabul edilebilecek kavram ve düşünce biçimleri öz, fakat etkili bir biçimde vurgulanmaktadır.

Kitabın birinci bölümü “Günümüz Din Felsefesinin Eleştirisi” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, meseleyi din ve felsefeye yönelik anlayışların değerlendirildiği iki farklı bağlamda incelemektedir. Din anlayışının değerlendirmesine geçmeden önce din fenomeninin yapısı bütüncül ve varoluşsal yönü itibarıyla ele alınmakta, günümüz din felsefesi yaklaşımı bu bütünlüğü yakalayamamakla eleştirilmektedir. Bu bağlamda dinin, önermesel öğretisi boyutuna, bireysel yaşantı boyutuna ya da başka bir tek boyutlu anlayışa indirgenmesi, çağdaş din araştırmalarının –buna din felsefesi çalışmaları da dâhildir- bir problemi olarak görülmektedir. Felsefe anlayışının eleştirisi ise günümüz felsefesine genel bir bakışla temellendirilmekte ve böylece felsefenin çok anlamlı bir kavram, felsefe yapmanın da birbirinden oldukça farklı tarzlarda yapılan faaliyetlere karşılık geldiği iddia edilmektedir. Bu noktada günümüzde icra edilen din felsefesine yöneltilen temel eleştiri, felsefenin çoğulcu yapısına karşın yalnızca analitik felsefe geleneğince kabul gören bir yöntemin belirlenmiş olmasıdır. Böylece aşırı bir rasyonelleştirmeye tabi tutulmuş, objektiflik vurgusu abartılmış ve bundan dolayı nazari boyutun ötesine geçememiş olmanın sonucu, dinin tecrübî, derunî, ritüele dayalı yani sübjektif boyutunun ihmal edilmesi

olmuştur. Bu bölümde son olarak Türkiye'deki Din Felsefesinin problemleri ele alınmaktadır. Burada tespit edilen problemler ana hatlarıyla, Din Felsefesi'nin analitik felsefe eksenli bir faaliyet olarak, Batı'da cereyan eden tartışmaların aktarımı düzeyinde kalmış olması ve bunun neden olduğu üretkenlikten uzak olma ve yabancılaşma sorunudur. Kanaatimizce ülkemizde yapılan din felsefesi çalışmalarına yönelik böyle bir eleştiri, bu alanda çalışan veya çalışmayı düşünenler açısından önemli hususlara dikkat çekmektedir.

Görebildiğimiz kadarıyla kitabın giriş ve birinci bölümü, problemin tespitine yönelik bir içeriğe sahipken, ikinci ve üçüncü bölümler bir çözüm önerisi ortaya koymayı amaçlamaktadır. İkinci bölümde yazar farklı bir metot ve yaklaşım önermekte ve bunu yeni bir kavramla ortaya koymaktadır: Varoluş. Burada öncelikle 'varoluş'un kavramsal analizi yapılmakta daha sonra Antik Yunan'daki felsefi kökeninden başlamak üzere tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, bu düşünceyi oluşturan ana temalarla yoğrularak sunulmaktadır. Bu bölümde ikinci olarak varoluşçu felsefenin temel niteliklerine yönelik bir sorgulama yapılmakta, onun gerek genel felsefe içerisindeki konumu gerekse benzer felsefe ekollerinden farklılığı ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda özellikle metot ve konu farklılıkları gündeme getirilmektedir.

Üçüncü yani son bölüm, artık alternatif olarak sunulan varoluşçu yaklaşımın kurucu unsurlarının ele alındığı bir bölümdür. Yazar burada her ne kadar giriş niteliği taşıyan böyle bir çalışmada ana hatlarıyla bir değerlendirme yapmış olduğunu ifade etmiş olsa da, sunulan bilgilerin özellikle varoluşçu felsefenin dar ve kıvrımlı sokaklarında fikir gezintisine çıkmış felsefe gezginleri için oldukça açıklayıcı bilgiler kıvamında olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Eser hakkında genel bir değerlendirme yapacak olursak, öncelikle bütün bölümlerin benzer bir iç düzen içerisinde işlendiği, dikkatli okuyucuların gözünden kaçmayacaktır. Metodik açıdan eserin tamamına hâkim olan bu durum, yalın bir dil ve öz bir anlatımla desteklenmiş, bu da okuyucunun konuyu daha rahat anlayabileceği bir içerik ortaya çıkarmıştır. Son not olarak ifade edelim ki, din felsefesinde yalnızca analitik metodun kullanılmasını eleştiren ve kanaatimizce bunu bihakın eda eden eserin bu kadar başarılı bir analitik üslup kullanmış olması da paradoksal bir durum ortaya çıkarmaktadır.